

ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALARNI QO‘LLASH ORQALI CHORVACHILIK MAHSULDORLIGINI OSHIRISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGI

Xidirov Xurshitjon To‘lqinjon o‘g‘li

TIKXMMI, MTU" Iqtisodiyot fakulteti o‘qituvchisi

Annotatsiya. Biz ushbu maqolada, zamonaviy texnologiyalarni qo‘llash orqali chorvachilik mahsuldorligini oshirishning iqtisodiy samaradorligi mavzusini dolzarbligini va bugungi kundagi holatini o‘rgandik.

Kalit so‘zlar: Chorvachilik, qishloq xo‘jaligi, ot, ho‘kiz, tuya, bug‘u, go‘sht, suyak

Chorvachilik – qishloq xo‘jaligining asosiy tarmoqlaridan biri. Chorvachilik mahsulotlari yetishtirish uchun chorva mollarini boqish va urchitish bilan shug‘ullanadi; aholini ish hayvonlari (ot, ho‘kiz, tuya, bug‘u), oziqovqat mahsulotlari (sut, qatiq, go‘sht, yog‘, tuxum va boshqalar), yengil sanoatni xom ashyo (jun, teri, mo‘yna va hokazo), dehqonchilik organik o‘g‘it bilan ta‘minlaydi. Chorvachilik mahsulotlari va chiqindilaridan ayrim ozuqalar (yog‘i olingan sut, go‘sht suyak uni, suyak uni va boshqalar), shuningdek, har xil doridarmonlar (shifobaxsh zardoblar, gormonal preparatlar va boshqalar) olinadi. Chorvachilikning taraqqiy etishi va mahsuldorligi dehqonchilikning rivojlanishi, yerdan intensiv foydalanish bilan chambarchas bog‘liq. Chorvachilikning asosiy tarmoqlari: qoramolchilik, qo‘ychilik, echkichilik, yilqichilik, tuyachilik, parrandachilik, asalarichshshk, cho‘chqachilik, quyunchilik, darrandachilik, bug‘uchilik, itchiliklan iborat. Jahon mamlakatlarida tabiiyqlim sharoitlari va ozuqa bazasiga ko‘ra Chorvachilik rivoji o‘ziga xos xususiyatlarga ega. Jahon Chorvachilikda (mln. bosh) qoramol 1338,2; qo‘y 1068,6; echki 709,8; buyvol – 158,6; ot – 61,095; xachir – 14,1; eshak – 43,4; tuya – 19,1; cho‘chqa – 912,7; tovuq – 14139; kurka – 244 va boshqa boqiladi va ulardan turli mahsulotlar yetishtirish muhim o‘rinda turadi (1999). Go‘sht yetishtirish hajmi 225,9 mln. t ni, sigir suti yetishtirish 480,6 mln. t ni (yoki har bir sigirdan o‘rtacha 2071 kg ni) tashkil etdi.

An‘anaviy chorvachilik sanoati, bu eng muhim deb hisoblansa-da, umuman e‘tibordan chetda qolgan va kam xizmat ko‘rsatadigan sohadir. Chorvachilik juda zarur bo‘lgan qayta tiklanadigan, tabiiy resurslar bilan ta‘minlaydigan sohadir. Chorvachilikni boshqarish an‘anaviy ravishda, agrofirkmalarning biznesini yuritish sifatida tanilgan. Chorvachilik bo‘yicha menejerlar aniq moliyaviy hisobotlarni yuritishi, ishchilar ustidan nazorat olib borishi va hayvonlarni parvarish qilish va boqishini ta‘minlashi shart. Biroq, so‘nggi tendentsiya texnologiyasi chorvachilikni

boshqarish sohasida inqilobni isbotladi. So‘nggi 8-10 yil ichida sodir bo‘lgan yangi o‘zgarishlar ulkan o‘zgarishlarga olib keldi, bu chorvachilikni kuzatish va boshqarishni ancha osonlashtirdi. Ushbu texnologiya oziqlanish texnologiyalari, genetika, raqamli texnologiyalar va boshqalar ko‘rinishida bo‘ladi.

Hayvonlarning genomikasini butun gen ko‘rinishini va ularning bir-biri bilan o‘zaro ta’siri, o‘sishi va rivojlanishiga qanday ta’sir qilishini o‘rganish deb ta’riflash mumkin. Genomika chorvachilikda ishlab chiqaruvchilarga genetik xavfni tushunishga va chorva mollarining kelajakdagi rentabelligini aniqlashga yordam beradi. Hayvonlarni seleksiyasi va naslchilik bilan strategik jihatdan, qoramol genomikasi ishlab chiqaruvchilarga chorva mollarining rentabelligi va mahsuldorligini optimallashtirishga imkon beradi.

Sensor va ma’lumotlar texnologiyalari hozirgi chorvachilik uchun juda katta foyda keltiradi. U kasal hayvonlarni aniqlash va takomillashtirish imkoniyatlarini aql bilan yondashib, chorva mollarining mahsuldorligi va farovonligini oshiradi. Kompyuter har qanday ma’lumotlarga ega bo‘lishimizga imkon beradi, ular mazmunli va amaliy tushunchalarni umumlashtiriladi. Ma’lumotlarga asoslangan qarorlar qabul qilish hayvonlarning mahsuldorligini oshiradigan, samarali va o‘z vaqtida bilishga olib keladi.

Chorvachilik tarmog‘ini jadal rivojlantirish xalqimizni arzon va sifatli go’sht va boshqa oziq-ovqat mahsulotlari bilan ta’minlash, ayniqsa qishloq joylarida istiqomat qilayotgan fuqarolarning bandligini oshirish va daromadlarini ko‘paytirishda muhim o‘rin tutadi.

Shu bilan birga, hududlardagi ishlarning hozirgi holati mazkur tarmoq korxonalarini qo‘llab-quvvatlash, ozuqa bazasini ko‘paytirish, naslchilikni yaxshilash, shu jumladan sun’iy urug‘lantirishni rivojlantirish va naslchilik xo‘jaliklarining moddiy-texnika bazasini mustahkamlash borasida aniq kompleks chora-tadbirlarni amalga oshirishni taqozo etmoqda.

Xalqimizning chorvachilikni rivojlantirish borasidagi tadbirkorlik tashabbuslarini har tomonlama qo‘llab-quvvatlash, ushbu tarmoqda ilmiy yondashuvlar va ilg‘or zamonaviy texnologiyalarni keng joriy etish, import o‘rnini bosuvchi va eksportbop chorva mahsulotlarini ishlab chiqarish va qayta ishlashni yanada rag‘batlantirish, pirovardida aholi farovonligini yuksaltirish va daromadlarini ko‘paytirish maqsadida:

Qoraqalpog‘iston Respublikasi Vazirlar Kengashi, viloyatlar hokimliklari, O‘zbekiston Respublikasi Yer resurslari, geodeziya, kartografiya va davlat kadastri davlat qo‘mitasi hamda Qishloq xo‘jaligi vazirligining tuman hokimliklari zaxirasidagi lalmi va yaylov yer uchastkalarini chorvachilik fermer xo‘jaliklari va boshqa qishloq xo‘jaligi korxonalariga (keyingi o‘rinlarda — ozuqabop ekinlar yetishtiruvchilar deb yuritiladi) ozuqabop ekinlar yetishtirish, tomchilatib va yomg‘irlatib sug‘orish

texnologiyasini joriy qilish majburiyatlari bilan muvofiq ajratish to'g'risidagi takliflari ma'qullansin.

2019 — 2021-yillarda ilmiy-tadqiqot institutlari tomonidan ozuqabop ekinlarning birlamchi urug'larini yetishtirish prognoz hajmlari 2-ilovaga muvofiq;

Xo'jaliklarning asosiy maydonlarida cho'l-yaylov ozuqabop ekinlar urug'larini ekin turlari va navlari bo'yicha 2019-yilda joylashtirish rejasi 3-ilovaga muvofiq;

Qorako'lchilik va cho'l ekologiyasi ilmiy-tadqiqot institutida cho'l-yaylov ozuqabop ekinlarining birlamchi urug'lik maydonlarini barpo etish uchun xarid qilinishi zarur bo'lgan moddiy-texnika vositalari ro'yxati 4-ilovaga muvofiq; ozuqabop ekinlar urug'larini yetishtiruvchi xo'jaliklarning yer maydoni hajmlari 5-ilovaga muvofiq tasdiqlansin.

Qoraqalpog'iston Respublikasi Vazirlar Kengashi, viloyatlar va tumanlar hokimliklariga:

bir oy muddatda har bir hududning tuproq-iqlim sharoitlariga mos ravishda ozuqabop ekinlar urug'lariga bo'lgan ehtiyojdan kelib chiqqan holda xo'jaliklarda urug'lik yetishtirish maydonlari ajratilishini;

ozuqabop ekinlar urug'larini optimal muddatlarda ekish, parvarish qilish, urug' hosilini uyushqoqlik bilan o'rib-yig'ib olish tadbirlarining o'z vaqtida va sifatli o'tkazilishini;

O'zbekiston Respublikasi Qishloq xo'jaligi vazirligi va Innovatsion rivojlanish vazirligi bilan birgalikda ozuqabop ekinlar urug'larini yetishtiruvchi rivojlangan mamlakatlar bilan o'zaro hamkorlikni yo'lga qo'yish, yangi zamonaviy texnologiyalarni joriy etish, ilmiy-tadqiqot muassasalari va xo'jaliklar mutaxassislari malakasini doimiy ravishda oshirib borilishini ta'minlasin.¹

Xulosa qilib aytganda, Chorvachilik texnologiyasi chorva mollarining mahsuldorligini, rivojlanishini va boshqarilishini yaxshilaydi. "Raqamlashtirilgan sigir" tushunchasi tobora kopayib borayotgan sigirlar sog'lig'ini kuzatish va mahsuldorligini oshirish uchun datchiklar bilan jihozlanganligidir. Ayrim datchiklarni qoramolga qo'yish kunlik faoliyatni va u bilan bog'liq muammolarni kuzatishi, shu bilan birga butun mollar haqida ma'lumotlarga asoslangan tushunchaga ega bo'ladi. Ushbu ma'lumotlarning barchasi tezkor boshqaruv qarorlarini qabul qilish tez va oson qarashlari mumkin bo'lgan mazmunli va amaliy tushunchalarga aylanmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Абрамова Н.И., Богородова Л.Н. Формирование Вологодского типа айрширской породы. // Зоотехния. -Москва. 2010№ 1.-С. 10-13.

¹ PQ-4243-сон 18.03.2019. Chorvachilik tarmog'ini yanada rivojlantirish va qo'llab-quvvatlash chora-tadbirlari to'g'risida

2. Адушинов Д.С. Эффективность голштинизации черно-пестрого скота в Восточной Сибири. // Зоотехния.-Москва. 2006,-№2. -С.5-6.
3. Азарова А., Иванова Н., Кутровский В. Пути повышения воспроизводительной функции высокопродуктивных коров. // Молочное и мясное скотоводство.-Москва. 2009, -№6.С. 14-15.
4. Акмалханов Ш.А., Мирхидоятов М., Алексеева Г.И., Шалимов В.В., Куманова Л.Н. Технологические особенности производства молока в Узбекистане.// Животноводство.-Москва, 1987, -№8, -С. 35-37.
5. Akmalxonov SH.A., Ashirov M.Э. Qoramolchilikda naslchilik ishining vazifalari. // Zooveterinariya.-Toshkent, 2009.-№ 10. -В. 35-37.